

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
senelik posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecrabi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna müracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara , 31 Kânunsani . 1929

Sayı: 114

1928 de Beşeriyetteki Terakki

— EMİL LUDWIG —

zamanımızda sulh

Eski zamanlarda bir vebanın zuhuru yahut bir yanardağın indifai ilahların hiddetlerine alâmet olarak telâkki edilirdi. Hatta bugünkü bizler bile, bütün tenevvürümüze rağmen, Etna yanardağının, Sicilyanın sevimli sahillerine, tahripkâr lâv ırmakları göndermesine, taliin bir cilve ve ihtarı nazarıyla bakıyoruz. Bu, bize, insan oğlunun lâkayt ve lâubali ellerini tabiatın kıymetli nescine uzatarak, ekip biçmemesi için bir ihtar gibi görünüyor. Hadisolan her şeyin arkasında remizler aramayı ve görmeyi itiyat edinmiş olanlar, henüz kapanmış olan geçen senedeki kazalar ve zelzeleleri bu neviden ikaz ve ihtarlar olarak telâkki edebilirler: öyle ihtarlar ki, insanın tabiat kuvvetlerinin saltanatgâhına tecavüzünü, ve onun harp vasıtasıyla beşeriyeti ve beşerin icadetmiş olduğu şeyleri tahribetmesini meneder.

Geçen sene tamamiyle harpsiz geçti. Bu, 1928 senesi hesabına kaydedilecek en kıymetli bir noktadır. Bundan başka, gene bu sene esnasındadır ki, Amerika Avrupaya sulhu (daimi bir surette) muhafaza etmek için bir nota gönderdi; ve harplerden en büyüğünün kapanmasından on sene sonra, büyük kuvvetler ve küçük milletler Pariste harbi kanun harici yapan bir muahedeyi imza ettiler. Her ne kadar bunun nakâfi olduğu

münakaşa götürmez bir hakikatse de, gene bu bir çerçevedir ki içerisine güzel bir resim konabilir. Bu bir alâmeti hayırdır, bununçün onu hüsnü istikbal etmeliyiz. Eğer, bu muahede, tehlikeli bir anda, milletlerin vicdanlarını harekete getirebilirse; eğer bir harbin arifesinde âlemi medeniyetten — lâkayt, heyecanlı yahut ümitsiz diplomatlara — (Quai d'Orsey) in (saatli salon) undaki o vakur dakikayı hatırlatacak bir sesin gelmesine sebeb olabilirse, o vakit Kellog misakı, (1928) deki büyük işler arasında, insan neslini saadete götüren bir vesika olarak, en kıymetli mevkii işgaledecektir.

Aynı zamanda şunu da kaydetmelidir ki geçen senenin cihan milletleri hayatındaki en ehemmiyetli vak'ası Çinde cereyanetti. Bir (kıt'a) denile bilecek, bu muazzam memleket, büyük bir dahili muharebe devresinden sonra, Pekin'in işgalini mütekip geçen yaz (fevza) halinden tekrar sükûna avdetetti. Mucehhez olduğu asrî fikirlerle, Cenup saltanat düşünceleriyle meşbu şimali mağlubetti; Dünyadaki en eski imperatorluk Cumhuriyet oldu; bu büyük dünyanın kırallarındaki kuvvet nihayete ardi. Şimdi Çin cumhuriyetinin teşkilâtı esasiye kanunundan çıkarılmış en esaslı maddeler Çinin meşhur şehirlerinin duvarlarında çok büyük harflerle ilân olunuyor. Tahattur edilemiyen senelerden beri sarı olan bu duvarlar ansızın maviye

boyandı, bin yıllık Ejderha artık Çin imperatorunun sarayını beklemiyor. Sernügün olan böyle bir saltanat, insanda bir hüznü uyanıdırmadan seyredilemez. Çünkü Avrupanınkinden daha eski, belki ondan daha kıymetli olan bir kültüre nihayet verilmiştir. Fakat bizim vazifemiz bir tarih yazmaktır ki, böyle Romantik merseyelere mücadele etmez; şimdi yeni kuvvetler savlet ediyor: öyle kuvvetler ki halkın kalbinden nebean etmistir.

Şarkta ve Garpta Vaziyet

Şuna emin olalım ki Çinde hakim olan sadece bir fırkadır; bu, Moskovada ve Roma'da olduğu gibi, cihan hükûmet sisteminin bir nev'idir. Çinde demokrasiden ziyade bir (sınıf hakimiyeti) ne tesadüf ederiz. Fakat, kat kat üzerine yapılmış eski bir kale azar azar yıkılamaz; o, birdenbire berhava edilmelidir. Tabiidir ki böyle bir halde infilak neticesi hasılolan enkaz, kale etrafında bir müddet, karmakarışık bir halde kalacaktır.

Bir nesillik bir müddet zarfında nüfusu 3,000,000 dan 25,000,000a, en mühim limanı 40nciden 3üncü mevkie çıkan, Mançuri eyaleti için yapılan mücadele Çin'i Japonya ile harbe sürükliyebilir ve bu harbe diğer büyük devletler de iştirak edebilir.

Aynı haftalarda, cenubî Çinlilerin ordusunun savleti Çin Ejderhasını öldürürken, İtalyanın Lideri, başka bir ejderhaya galebe çalmak için savletetti. Geçen haziranda Mussolini 6,000

san'at adamının huzurunda, bir sene evvel ihzar etmiş olduğu yeni bir sistemi ilân etti. Mussolini diyor ki: «Faşist iktisadi sisteminde amele artık istismar edilen fertler mevkiinde olmayacaktır. Bunun yerine onlar birer mesai arkadaşı olacaktır. Buhran zamanlarında yevmiyelerinin azalmasına muvafakat etmek ameleinin menfaati muktezasıdır; Fakat buhran zail olduğu zaman da yevmiyeleri artırmak patronların menfaatına muvafıktır. İtalyada (Ford) un (yüksek ücret) nazariyesini bir hakikat yapamayız. Bunun gibi (aşağı ücret) nazariyesi de fenadır. Çünkü sanayi, halkın iştirak kabiliyet ve kudretini azaltırsa, kendi kendisini mahveder.»

Mussolini'nin, bu kendi nazariyelerini nedereceye kadar, mevki tatbiki koyacağını söyleyemeyiz.

Eğer o, evvelce (Lincoln) in tasavvur ettiği surette sermaye ile sayı telif edebilirse bu muvaffakiyeti, (Daha büyük İtalya) yaratılmasına doğru mesaisinden ziyade bize faydalı olacaktır. Çünkü Avrupanın bir parçası, bütün Avrupa kadar ehemmiyetli ve bir milletin büyümesi, sınıf mücadelesini ilgası kadar mühim olamaz.

Sınıf Mücadelesi

Zamanımızın en ağır hastalığı sınıf mücadelesidir ve bunun ilacı teknik aleminde bulunmuştur. Bu mücadelenin şiddetlenmesi, keşfiyatın çoğalmasına sebeb oluyor. Bu keşfiyat insana lâzım olan şeyleri ucuzlatıyor, onları kolayca tevzi ediyor, ve yüzlerce elişini metruk bir hale getirerek - fakir ve zengine müsavî derecede zaman kazandırıyor. Çünkü teknik yolu, insan saadetine lâzım olan şeyleri elde ederek tevzi etmek için en iyi yoldur. Bunu bizden evvelki zamanların tabii makinesine benzetebiliriz. Kurunu vustada ruh hazinelerine ancak kırallar, asilzadeler ve rahipler yetişebilirdi, çünkü bu hazineler ancak yazı ile neşredilebilirdi; hatta geçen asırda bile maddi hayatın bir çok nimetleri ancak zenginlere müyesser ve maünhasır oluyordu.

Mamafih yirminci asırda bütün nimetler bütün beşeriyetin malı olmaya başladı.

Geçen sene, kat'i ihtira ve keşifler gene en ziyade Amerikan ve Almanlar tarafından yapıldı. 1923 de Alman Oberth tarafından binnazariye bulunan, ve ondan ayrı olarak, Amerikan Goddard tarafından aynizamanda düşünülen (Fişenk usulü) nün motörlere tatbiki fikiri o seneden beri tekâmül ederek geçen sene (Opel fişek otomobili) yle ilk fişekli tayaranlara tatbik edildi. Bunların muvaffakiyetsizliğe uğraması, istikbal nazaridikkata alınır, haizi ehemmiyet değildir. (Hanover) da fişekli motörle ilk muvaffakiyetsiz tecrübenin yapıldığı 1928 senesi Haziranı tarihte bu nevi motörler için bir başlangıç tarihi olacaktır. Fezaya icra edilecek uçuşa ait (Utopia) ruyasının ne vakit hakikat olacağı, bugün, üzerine uçulacak yıldızda saklı bir sırdır, Napoleon «(Mümkün değil) lûgatını bilmiyorum» demiştir.

Geçen yaz İspanyol, (Dela Cierva), amuden yere inip uçabilen bir tayyare ile Fransa ve İngiltere arasındaki boğazı geçti. Ondan bir müddet sonra, Sonbaharda Alman hava sefinesi LZ 127 bahrimuhiti aştı. Şüphesiz bu uçuş ilk bahrimuhit uçuşu değildir. İlk tayaran 9 sene evvel bir İngiliz tarafından yapılmıştır. Fakat bu bir yolcu sefinesinde yapılan ilk uçuştur, ve hernekadar Amerikaya gitmek ve gelmek için 5 günlük bir zaman sarfedilmişse de, şunu hatırlamalıdır ki bu, 1928 de 11 ½ günlük bir rekor yapan Cunard'ın buhar gemisinin sarf ettiği zamanın yarısıdır.

Bahrimuhiti geçmekte muvaffak olan Dr. Eckener, e göre hava sefinesi henüz kâfi derece de tekâmül etmemiştir. O, tamamiyle farklı ve daha ehemmiyetli olan başka bir balon daha yapacaktır. Burada Faustî bir fikrin tekrar doğduğunu görüyoruz. Başarılan her şeyi, daima taze cehitlerle elde edilmiş bir rakibin geride bırakması mukadderdir.

Gene, Alman tayyarecilerinin bir aeroplanla bahrimuhiti geçip

Amerikaya gitmeleri, senenin harsî terakkiye hizmet eden vak'alarından biridir ve bu Lindbergh'in açtığı ufku genişletmiştir.

Fennî terakkiyat

Son bir kaç hafta içinde New York'ta bir telefon kablosu icat edilmiştir ki Radyo ile beraber, dünyamızın kıt'alarını birbirine raptetmeğe müsait olacaktır.

Bununla beraber, Avrupa kıt'amızla radyo müraselesi 1928 iptidalarında başlamıştır ki, bu hakikaten büyük bir mazhariyettir. Geçenlerde Şikagolu bir dostum, koruluktaki evimde, Amerikadan bana telefona etti, 5000 millik mesafeden sesini işittim. Bu harika bana bütün azametiyle öyle tesiretti ki ancak arkadaşım, talak davası açmakta olduğunu söylediği zaman kendime gelebildim. Bu keşif ve 1928 de macar Mihaliç, Alman Konr, ve diğer bir kaç Amerikalı tarafından elektrikle resimlerin uzun mesafelere naklinde atılan büyük adımlar, bize çok faydalı görünüyor; yalnız faydalı değil, ahlâki-diplomasî noktai nazarından, aynı zamanda, her çeşit zehirli gazlardan, zırhlı otomobillerden, geçen sene mükemmeliyetleri hakkında çok şeyler işittiğimiz tahtelbahirlerden daha ehemmiyetlidir. Daha ileri giderek diyeceğim ki bu teknik terakki bana geçen senenin bütün resimlerinden ve tabolunmuş kitaplarından daha ehemmiyetli görünüyor. Hakikaten, hava vasıtasıyla musiki nakli, tetkik ve taharri ruhunun, mütemadiyen, Rüya görenlerin birsam ve hayalleri yerine kaim olmasından başka ne dir?

Teknikle san'at arasında olan bu son ihtira geçen sene Rus dahisi Thoremin'in izlerini takip eden Fransız Martenot tarafından islah edildi. Ses nakleden makinenin son şekli, ton itibarıyla evvelkilerden daha mütekâmilidir. Öyleki ordaki sesler hakiki bir insandan çıkan sesi andırıyor.

Fakat bu ihtiraları işletmeye yarayan vasitadan mahrum olursak, bütün havaî sada dalgaları, radyolar bizim ne işimize ya-

rayacak? En ziyade Amerikada bulunan petrol ve benzin Avrupa'da gittikçe azalıyor. Her Amerikalıya takriben 600 kilo gramlık gaz isabet ederken, zavallı Avrupalıya yalnız 20 kilo düşüyor, fakat başka her şeyde olduğu gibi ihtiyaç, muhterileri onun yerini tutacak başka bir şey bulmaya sevk etmiştir. 1913 de Alman Profesörü Bergius tarafından muvaffakiyetle başarılan Kömürün temyii 1928 e kadar tatbik sahasına konulamamıştı, yalnız o sene hiç ziyaa uğratmadan ondan istifade yolu bulundu.

Geçen sene zarfında yeni biyolojik keşfiyata tesadüf edilemiyor. Fakat şurasını hatırlamalıyız ki bu gibi tetkikatın inkişafı uzun zamanlara muhtaç olup kısa bir devreye sığdırılmaz. Bir kaç sene evel Rus nebatiyonundan Gurvich'in ileri sürdüğü bir iddia vardı: Bir nebatın çürüyen ve üzerinde hiç bir hayat eseri görülmiyen kökü genç bir kök yakınına konulduğu zaman tekrar neşvünema bulur. Bu neşvünema genç köke mücavir cihette görülür. Şüphe ile karşılanan bu, masala benziyen gençleşme iddiası geçen senenin yazında kuvvet kazanmıştır.

Çünkü faal bir surette inkişafeden 3 muhtelif bakteria ile yapılan tecrübeye yüzde 20 den 60 a kadar neşvünema görülmüştü. Bu ameliye, bizi çok eski zamanların sihirbazlarının hilelerine kadar götürüyor. O zamanlarda bir çocuğun bir elini yahut bir nebatın muayyen bir parçasını bir yaraya koymakla şifa verici neticeler alınmış. Alman masalı «Zavallı Heinrich» de olduğu gibi. Kısa bir zaman evel Teşrinsani 1928 de Alman Profesörleri Sauerbruch ve Schumann canlı uzviyetlerde etraflarındaki eşyaya (Radyation) ler intişar ettiği hakikati kuvvetle ileri sürülmüştür. Bu keşifte yeni olan şey, şurası ki uzviyetlerin dahillerindeki elektrik sahalarının tebeddül civarlarındaki şeylere tesir yapabilirler.

Bununla yeni bir peri masalı da hallediliyor; böylece tetkik ve taharri ruhu masal nevinden itika-

tlara karşı yeni bir zafer kazanıyor: Belki bu yoldan (Sempati ve Antipati) nin Riyazî bir surette anlaşılabilir, bir izahına varabiliriz; yine bu vasıta ile hadsi cazibe ve dafialar grafik bir şekilde anlatılabilir ve bu suretle talaklara daha az tesadüfedilir. Aynı zamanda şu da kabuledilmelidir ki hayatın en büyük cazibesi de zail olur.

Tıbbî terakki

Şimdi burada beşerî terakkinin tıp ve hıfzıssıhhatte tazahur eden en mühim safhasına geliyoruz.

Çünkü, vücudumuzu kuvvetlendirip hayatımızı uzatamazsak; hayatımızın düşmanlarını adım adım kuvvetlerinden tecrit ve mahrum edemezsek, serî nakil vasıtalarının, teleskop ve telefonun bize ne faydası dokunabilir?

Geçen yaz 18 memleketin en meşhur âlimlerini, Londrada toplayan, kanser tetkikine ait cihan kongrası ilân etti ki kanser, tedavisi kabil bir hastalıktır; bu hastalık Radyum şuaı, Röntgen şuaı ve kurşun tatbiki vasıta ile tedavi edilebilir. Bundan başka, geçen sene, yeni vitaminler ilminde iki nevi yeni vitamin bulunmuştur: Bu keşif Nobel mükâfatını Alman müdekkiki (Windaus) e verdirmiştir. Bir nesil evvelki dünyayı tacizeden bakteria korkusu yerine, bugün vitamin korkusu kaim olmuştur. Bu korku herkesi çiy yemek yemeye, A, B, C vitaminleri ve (beriberi) ve (Scurby) hastalıkları hakkında dedikodu yapmaya sevk ediyor.

Yeni nihayet bulan sene bizim (gland) lar hakkındaki malumatımızı da artırmıştır. Amerikalı (Evans) erkeklerin dişi haline kalbedilmelerinde yeni bir terakki merhalesindedir. Geçen bahar Alman profesörü, (Ernst Laqueur) (Amsterdam) da erkek keçilerden süt almaya muvaffak olmuştur. Fakat onların yavru doğurmasını temin edememiştir. İşitenleri güldüren bu muvaffakiyet, daha ziyade inkişafederse, ileride süt istihsalinde ve davar yetiştirmede inkılaplar yapılacaktır.

San'at Sahası

Bütün bu keşfiyata bakarken üç şey nazarı dikkatimizi celbeder: Birincisi, 1928 in terakkiyatı arasında meşhur bir tabloya tesadüf edemiyoruz. Bana bu senenin en iyi kitabı, yahut beşeriyete en faydalı eser nedir, diye sorulursa bir roman yahut tiyatro ismi yerine Bernard Shaw'un (Kapitalizm ve Sosyalisme rehberi) atlı kitabını söylerim. [*]

İkincisi: yazdığım listenin noksanına rağmen yapılan keşfiyatta bütün milletlerin hisseleri olduğu görülüyor. Ben, bir Alman olarak şunu ilâve edebilirim ki yeni Almanya, âlimlerinin elde ettikleri muvaffakiyetlere, komşularını hiç bir surette incitmiyecek bir şekilde, gururla bakar.

Üçüncüsü: — ve bu en mühimdir. — beşeriyetin geçen sene terakki etmesinin yegâne sebebi istikrar ve salah işlerini ikmâletmesindedir. Bir zaman gelecektir ki hayat üzerine zafer kazanarak meşhur olmuş ceneralların değil, ancak beşeriyetin hayata karşı olan hissiyatını yükselten büyük fizikçilerin kâşiflerin heykelleri dikilecektir. Eğer hafızamda yanılmıyorsam, New Yorktaki şan ve şöhrat salonunda 66 (Ölmeyen Amerikalı) nın heykeli vardır ki bunlardan yalnız üçü ceneraldir. Bu, Amerika için bir gurur menbai, Avrupa için de bir ikaz vasıtası olmalıdır.

Yeni sene için yapacağımız en iyi temenni toprağı üzerinde az ceneral, çok muhteri ve kâşif ve pek çok mes'ut insan bulunan eski ve yeni dünyalar üzerine gölge salmasıdır.

tercüme eden : KÂZİM SEVİNÇ

(*) Bu kitap hakkında beşinci cildimizde bir kitabivat yazılmıştır.